

Škole vseh Slovencev
in vsa s politično
in v Mariboru
in politično in
in politično in
in politično in

Škole vseh Slovencev
in vsa s politično
in v Mariboru
in politično in
in politično in
in politično in

Škole vseh Slovencev
in vsa s politično
in v Mariboru
in politično in
in politično in
in politično in

SLOVENSKI

GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Škole vseh Slovencev
in vsa s politično
in v Mariboru
in politično in
in politično in
in politično in

Škole vseh Slovencev
in vsa s politično
in v Mariboru
in politično in
in politično in
in politično in

Škole vseh Slovencev
in vsa s politično
in v Mariboru
in politično in
in politično in
in politično in

Škole vseh Slovencev
in vsa s politično
in v Mariboru
in politično in
in politično in
in politično in

Štev. 33.

V Mariboru, dne 18. avgusta 1904.

Tečaj XXXVIII.

Pismo iz Slovaškega.

Orlovo, dne 7. avgusta 1904.

Še je pravzaprav ni, te celjske slovenske gimnazije, pa je že vendar veliko storila za slovensko ime. Saj nas se Dunajčani niso poznali, ki pridejo vendar v dotiko z vsemi avstrijskimi narodi. Ko je pa bila celjska gimnazija na dnevnem redu, se je ves svet začel popraševati: »Kdo pa so ti Slovenci?« — In zdaj, ko bivam v tujini, se mi neštevilkokrat pripeti, ko povem, da sem Slovenec, da dobim odgovor: »O, Celjan! Kako je kaj s celjsko gimnazijo?« — Pri tem odgovoru spreleti neslovenskega druga strah in groza, kakor nekdanj pri imenu celjskih grofov. V slovenskem drugu pa se vzbudi ponos na ta žilav krepek slovenski narod, ki se bori za svoje pravice, kakor so se odlikovali nekdanj v vojski celjski grofje.

Tako se mi je zgodilo tudi po noči od 5. do 6. avgusta, ko sem dremal v vlaku, ki me je peljal od Požuna naprej na Slovaško. Naenkrat stopi v voz mlad gospod, ki pozdravi madjarski. Ker je govoril prijazno, ga nisem zavrnil z madjarskim joregeltom (dobro jutro) — bilo je namreč že jutro — smpak sem mu odzdravil v nemščini, da bi takoj vedel, skom imam opraviti. Gospodič je namreč nato takoj odgovoril v gladki nemščini, ter se predstavil z »Dr. J...cky, odvetniški kandidat«. Ime je bilo slovaško; toda raditega se na Ogrskem človek dolgo ni Slovan. Ko mu pa povem, da sem jaz Slovenec, mi tudi on izpove, da je Slovak, ter takoj začne s »celjsko gimnazijo«.

Mene so seveda bolj zanimale razmere na Ogrskem. »Ali se bodo vzdržali nemadjarški narodi?« Nato je težko odgovoriti. Res je, da nemški živeli na Ogrskem gre nazaj kljub temu, da je še dosti nemških političnih listov. Nekdanj nemška mesta, kakor Požun, so danes popolnoma madjarska. Po mestih se Nemci pomadjarijo, po kmetih pa poslovanijo. Po krvi gredo tudi Madjari nazaj, zlasti kalvinci, dočim Slovani po krvi napredujejo. Toda po jeziku Madjari zelo napredujejo vsled sol in političnega nasilstva. Najslabše se godi Rusinom. Košut je imenoval Rusine »gens fidelissima« (najvestejši narod, za Madjere seveda), dr. J...cky je pa rekel »gens stultissima« (najbolj neumen narod). Še zdaj bojda poljubujejo zemljo pred nekdanjim zemljiščnim gospodom, od katerih zdaj niso več odvisni, ter pred židovom, ki jih ima zdaj v krempljih. Za Rusine kot narod se ne briga skoro nihče. Najhujše je pa to, da so tudi duhovniki že večinoma madjaroni. Tako Rusinov, ki imajo kot unijati slovaško bogoslutje, tudi to ne bo rešilo. Saj njih duhovniki la z mrzno čitajo sv. mašo v slovaškem jeziku ter zahtevajo namesto staroslovaščine, katere bojda ljudstvo itak ne razume, madjarsčino. Pred leti so poslali ti rusinski duhovniki spomenico v Rim, naj se jim dovoli madjarsčina kot obredni jezik. Dozdaj se jim še seveda ni dovolilo. Toda veliko duhovnikov se za to ne briga ter bere že v madjarsčini sv. mašo. Ubogo rusinsko ljudstvo izsesa od židov do mozga se v najnovejšem času v velikem številu izseljuje v Ameriko. Brez izobrazbe, kajti v madjarskih šolah se drugega

ne učijo ko madjarsčino, pa se to porabijo, ko izstopijo iz šole, brez vodstva posvetne in duhovne gospode čaka rusinski narod na Ogrskem v bedi in lakoti svoje narodne smrtne obsodba, če ga ne reši kako izvanredno občno gibanje na Ogrskem, ki bi vzbudilo tudi njega iz smrtne narodnega spanja.

Nekoliko boljše se godi Slovakom. Ti se imajo vsaj večinoma duhovnike, ki jim pridigujejo slovaški ter učijo slovaški katekizem proti volji vlade. Rekel mi je pred kratkim neki sicer razumen mož, katerega starši so bili Nemci, on je »Madjar«, da se slovanski narodi ne bodo pomadjarili, ker ima vsaka verska občina lahko svojo versko šolo, kjer se lahko uči slovanski. V teoriji je to mogoče, toda v praksi je zopet to celo drugače. Včeraj sem bil v Podgradu in videl tam madjarski napis: Rimsko-katoliška ljudska šola. Vprašam g. župnika, kak je učni jezik, ter dobim odgovor: madjarski. Na opombo, da bi v tej verski šoli lahko bila slovaščina učni jezik, pa mi reče: »Seveda bi bila lahko, ko bi občina mogla plačevati učitelja; toda ljudje so ubogi, zato dobiva učitelj podporo od vlade. Zato pa ima vlada pravico nastavljanja svojega nadzornika, ki zahteva, da se v šoli ne sme čuti slovaška beseda. Komaj sem si izvojeval to pravico, da smem učiti veronauk slovaški. Vse drugo je madjarski.«

Tako si Slovaki v podobni dače morajo plačevati madjarske šole, ki jim ne prinašajo skoro nikake koristi. Bledetati za učiteljem se bojda naučijo nekaj. Toda ko jih človek vpraša kaj v madjarsčini o rečeh, ki se jih niso ravno nablebetali v šoli, si ne vedo po-

Listek.

Kristus ali Luter.

(Pripev. Iz hrvatskega prevel I. V. Starogorski.)

I.

Gosti oblaki so prevlekli nebo. Krog njih je šumel veter in jih preganjal po neizmerni praznoti. Veter in dež je bičal grmovje, ki se je širilo nad potokom, naraslim vsled obilega deževja. In potok, kakor bi zbesnel, je drl čez obali in peneč se trgal seboj vse, kar se mu je vstavljalo.

Pod velikim dežnikom je urno korakal Luka, sluga pri Mekuliču. Urno je korakal po ozki stezi, kjer je voda drla. Vedno bolj pospeši korake, da se čim prej umakne hudemu vremenu. Z veselimi očmi je gledal izpod dežnika. Naenkrat se vstavi pri kapelici.

»Skoro čudno«, reče glasno, »vendar bi skoraj rekel, da je notri nov kip svetnika.«

»Ne norčuj se iz svetnikov«, oglasi se svež devojkin glas iz kapelice. »Smel bi se srečen imenovati, če bi ti svetnik hotel pomagati.«

»Mogoče, da govoriš prav«, reče Luka, »a meni se zdi, da ti nimaš dežnika in si zato ubežala v kapelico. Temu se pa lahko

opomore, ker je moj dovolj velik in naju oba varuje.«

»Imam ga, pa veter mi ga je strl«, reče dekle in pokaže mladeniču lep, prelomljen dežnik. Pri tem pogleda, ali bo skoro nehala liti.

Pa na to ni bilo misliti. Nebo je bilo črno, kakor gavranovo perje.

»No, ne obotavljaj se in pojdi pod dežnik«, vabi jo mladenič, »ker prej ko prideš domov, si mokra do kože in to lahko zdravju škoduje.«

»Dobro«, reče Rožica in stopi pod dežnik. »Pa pojdiva!«

Skoraj pol ure sta šla, ko prideta do majhne hišice kraj hriba. To je bila hiša »na kamenu«, kakor so jo navadno imenovali.

»Sedaj lepa hvala. Radi mene moraš hoditi po daljnem potu«, reče Roža.

»In sebi na ljubo«, reče on. »Z Bogom Rožica.«

»Z Bogom Luka«, reče deklica in odpre vrata.

»Tako pozno«, se oglasi starica na širokem stoliču. »Obe kravi ste se zunaj in kokoši so na dežju.«

»Vse bo kmalu v redu, draga teta«, reče Roža in si obleče suha krila. Takoj gre v hlev, nahrani živino in spravi kokoši, katerim je bilo perje od dežja napihnjeno.

Ni se videlo, da bi spala Roža pri svoji teti na svilnati postelji, a vendar je bila vesela.

Teta je bila bolehal, a zraven tega že od narave mrka in godrnjava.

»Ne bo dolgo«, je govoril Luka, ko je navadno po večerji prišel, da se razgovori kaj z Rožico. »Bojim se, ne bo dolgo.«

Rožici pa se je stiskalo srce. Teta je bila vendar dobra z njo, siroto.

In Luka se ni varal. Po nekotikih nedeljah umre teta, a Rožica je podedovala hišico.

II.

»V zakonski stan želita stopiti: Ženin Luka Šarlija, katolik, polnoleten, sluga pri Mekuliču, samskega stanu; Nevesta Roža Račinova, katoličanka, proglašena za polnoletno, posestnica hiše na »kamenu«, samskega stanu. Oklicana danes prvokrat.«

Tako je čital gospod župnik s prižnice svojim vernikom. Nobene zapreke ni bilo od nobene strani in po treh nedeljah je bila vesela poroka.

Ni bila težka stvar obdelovati in upravljati malo posestvice, in zato je Luka delal tudi drugod in včasih se mu je pomagala Roža. Pa pozneje mu ni mogla več pomagati, ker je bilo doma dovolj posla. Dobri Bog

magati. In pri taki izobrazbi bi se naj vladalo ljudstvo samo sebe, namreč po županih, po poslancih itd.? Pri zadnjih državnozborskih volitvah je v tem kraju kandidiral tudi kandidat katoliške ljudske stranke, svojega slovaškega kandidata seveda ne znajo in ne upajo postaviti. Toda v Podgradu so volili vsi vladne-liberalno, ker je učitelj tako hotel ter trgovec Kohn — žid. Trgovski židje in učitelji so glavni madjarizatorji. Na pokopališču so še povsod slovaški napisi, le učitelj je dal svojima otrokoma madjarski napis.

Od madjarske katoliške ljudske stranke sicer Slovaki tudi nimajo pričakovati izdatne pomoči, k večjemu v socialnem oziru, če bi še res bila ljudska stranka, kar pa še zdaj ni. Vendar so nekateri Slovaki volili za tega kandidata, tudi dr. J...cky, dasi slovaški protestant, je agitiral za njega. Slovaki je pač tudi veren narod, kajti pravili so po nekaterih krajih, kjer je ponujal liberalni kandidat po 20 gl. za glas: »Krista Pana (Gospoda) ne prodam.«

Nekaj samozvesti še je v slovaškem narodu, dasi še ima toliko suženjske pohlevnosti. Že njih pozdrav, zlasti če povejo madjarski, je nekako stokanje. Če pa malo lepše oblečena oseba koga nagovori, pa že jeclja: »Hvala za ponižanje, da ste imeli milost me nagovoriti!«

Zlasti pa so zdaj ti Slovaki silno nobiti, ker vlada tudi tukaj strašna suša. Že tri mesece ni deževalo. K temu pa še je vas Orlova skoro celo pogorela. Edina tolažba še jim je reka Vag, ki napaja njih in njihovo živino, da se še držijo po koncu.

Toda ravnokar je začel bobneti grom in rahel dežek je začel prati zaprašeno listje po drevju. Morebiti pa se nebo vendarle usmili te vsušene zemlje ter osušenega na njej slovaškega naroda...

Rusko-japonska vojna.

Na suhem.

Kakor smo poročali, prodirajo Japonci od treh strani proti Rusom. Zadnji čas pa so ustavili prodiranje južne armade, ter prodirajo samo z ostalima armadama. Na ta način hočejo zvesti Ruse proti jugu, da bi jih proti severu zajeli.

Pri Ančancanu pričakujejo Rusi Okuovega napada. Japonci stavijo 60 km. od Mukdena in 40 km. od Santaja 8 mostov čez Pejcijo. Japonci so poizkušali s pomočjo Hunhuzov razstreliti železniški most pri

Mukdenu. Hunhuzi se pritožujejo, da Japonci zelo slabo plačujejo.

Angleški list »Standard« poroča iz Sangaja, da namerava Kuropatkin zbrati pri Ljaojanu močne čete, da prepreči Kurokijev poizkus, stvoriti zvezo z Mukdenom. Rusi baje hočejo braniti svoje postojanke severno od Hantova ob cesti proti Mukdenu. Tudi nameravajo napasti japonsko desno krilo. Japonsko desno krilo stoji v smeri proti Aupinu, kjer so močne ruske čete. V sredini in na levem krilu se od 31. julija ni nič izpremenilo. Poroča se, da se Rusi počasi umikajo in sicer okoli levega krila, ker se boje, da jim ne bi prišli Japonci za hrbet. Rusi se pridno utrjujejo in nastavljajo baterije pri Jančulinu.

Najnovejša poročila pa poročajo, da je oddala južna japonska armada več polkov oblegajoči armadi pri Port Arturju. S tega se sprevidi, da so jih Rusi precej pobili, ker že rabijo pomoč.

Seveda so poročila angleških listov nezanesljiva. Ne ve se, ali se bodo res ustavili Rusi pri Mukdenu ali se bodo še dalje umikali. Govori se tudi, da marsira drzni general Linjevič s 60 000 ruskih vojakov iz Vladivostoka proti japonski armadi, nahajajoči se na vztočni strani Mandžurije. Ta vest ni še sicer uradno potrjena, ali že misel, da bi se znala vendarle uresničiti, napolnjuje Japonce z velikim strahom.

Na morju.

Na Japonskem vlada zadnje dni velikanski strah. Port Artursko brodovje je namreč udrla z luke, premagalo nekatere japonske ladije, ki so strašile vhod v Port Artur, ter zbežalo na morje, da se združijo z vladivostoškim brodovjem. Zasledovalo jih je sicer japonsko brodovje, toda sumi se, da je večina ladij srečno ušla. Oklopnica »Cezarevič« je bila v boju precej poškodovana. Ker so izprevideli, da ne more priti v Vladivostok, so se peljali v nemško luko Kiaočan. Mornarji na »Cezareviču« poročajo, da je pri tem pomorskem boju bil ubit admiral Witthöft in trije častniki, potem osem častnikov ranjenih, med temi kapitan »Cezarevič« Ivanov. Kaj se je z drugimi ladjami zgodilo, se ne ve.

Po mednarodnem pravu sme ostati bojna ladija kake bojujoče se države samo 24 ur v nepristranski luki. Ker je pa bil »Cezarevič« močno poškodovan, zato ni mogel zapustiti v tako kratkem času luke in je bil na povelje nemškega guvernerja razorožen. Ladija ostane v luki, dokler traja vojna in se bo potem vrnila Rusiji.

Japonci so pa že prerokovali, da dob^o vse brodovje v Port Arturju v svoje roke. Torej jim je to veselje odplavalo v resnici — po vodi.

Japonci — roparji.

Torpedovka »Rešiteljny« je bila odpisana iz Port Arturja z važnimi brzojavkami generala Šteseljna na carja, z nalogo, da mora te na vsak način oddati. Dospela je v nepristranski kitajski pristan Čifu, kjer je resila svojo nalogo. Ker ni zapustila v 24 urah pristanišča, je bila razorožena. V noči od 11. na 12. pa so priplule v luko tri japonske bojne ladije ter napadle proti mednarodnemu pravu razoroženo torpedovko. Mostvo se je nekaj časa branilo, ko je pa videlo, da nič ne pomaga, je poskakalo v morje ter se rešilo na suho. Japonci so pa odpeljali torpedovko iz luke, čeravno je ugovarjala kitajska oblast. Polastiti se razorožene ladije v nepristranski luki je — rop!

Port Artur.

Po hudih bojih se je posrečilo Japoncem vzeti Volčjo goro. Tam so postavili velike topove, od koder že od 5. t. mes. streljajo neprenehoma v trdnjavo.

Kakor pripovedujejo ruski častniki, ki so prišli na ubeglih ladjah s Port Arturja, japonske granate kar dežujejo v mesto. Vkljub temu so ostale prodajalnice v mestu zaprte le prva dva dni, a tretji dan je bil promet v mestu že reden. Rusi so z bajoneti napadajoče Japonce odbili na celi črti. Japonske izgube so bile ogromne. Mal požar v mestu so kmalu pogasili. Kapitan laje »Rešiteljny« izjavlja, da Japonci ne bodo zavzeli nikdar mesta. Okolica je posejana z japonskimi mrličji, a ruske izgube so bile majhne. Pred tremi dnevi so Japonci napadli vso glavno črto utrd. Japonska pehota se je navalila neustrašeno z bajoneti. Rusi so se branili ter uničili cele polke. V torek so Rusi nenadoma napadli Takušan. Lezli so po skalah in ob gori. Porazili so japonske prednje straže in prišli nadaljni boj. Ruski napad je podpirala mornarica. Končno so Rusi zavzeli Takušan. Klanje je bilo grozno. Pred Port Arturjem je 100 000 Japoncev, a dobivajo vedno pomoč. Topovi grome po noči in po dnevi. Požarna bramba v Port Arturju je vedno v službi, da uduši ogenj, ki ga povzročajo japonske granate. Nevojaško prebivalstvo je že skoraj vse zapustilo mesto.

njima je daroval dete, malega Pavla, ki je kričal in plakal, če ni videl matere.

Nekega dne pride v hišo debelo zapečaten pismo, na katerem je bilo prilepljenih števila tujih poštних znamk.

»Odkod?« se čudita mož in žena ter pogledujeta zavitek na vse strani. »Mogoče je le za naju, ker je napisan pravi naslov: Luka Šarlija.«

V celi okolici ni nobenega, ki bi se tako imenoval, ker so mu stariši že davno pomrli, a samo očetov brat je odšel nekam daleč, a ni znal kam.

»Odpriva ga v Božjem imenu; upam, da ni v njem nič hudega.«

Roža se vstopi za moža in gleda čez ramena v pismo, ko ga je Luka odpiral. Oba čitata ter pomagata drug drugemu pri tem poslu. Pismo se je glasilo:

»Moja dolžnost je, da Vam javim, da se je brat Vašega očeta, Ivan Šarlija, trgovec v Louisiani preselil v večnost in Vam, kot jedinemu svojemu dediču v oporoki zapustil vse svoje imetje. Prosim Vas, da mi čim prej naznanite, kako boste sprejeli dedščino. Ali pridete sami sem, ali mi daste oblast, da prodam hišo in zemljišče, a Vam pošljem denarje. Najbolje bi

bilo, da se sami lotite gospodarstva na posestvu.

Josip Vlašič, odvetnik.

Ko je Luka prebral pismo in ga prav razumel, je objel svojo ženo.

»Sedaj se nama ni treba ubijati in skrbeti. Otrok bo imel dovolj, da se pošteno preživi. Prodala bova tukaj vse in se preselila tja. Mnogo jih je našlo tam srečo in jaz sem slišal, da se marljive roke tam mnogo bolje plačujejo, kakor tu. Videla boš, da obogativa.«

»Dobro bi bilo«, reče Roža, »da bi to bilo blizu. Ali kaj hočeva v tujini in še daleč prek morja?«

»Prav praviš«, reče Luka. »Ali tudi tam je Bog, ki bo skrbel za naju, kakor tukaj.« Mlada žena vzdihne in se nasmehlja. »Pa bodi po tvojem. Že mora biti tako Božja volja, drugače bi ne dobila pisma.«

Nekaj mesecev po tem je bila mala rod-bina, oče, mati in dete na ladji, ki je plula proti Ameriki. Vedno bolj in bolj se je gubila suha zemlja in ogromna površina vode se je širila čim bolj. Mati je privijala dete tesneje k sebi in skozi solze se smehljala očetu, ki ju je ljubeznjivo gledal.

Srečno se pripeljejo v Ameriko in stopijo na kopno. Tu sedejo na vlak, kateri je

pripelje v St. Louis. Tam poiščejo odvetnika, ki je imel oporoko.

On, rodom Hrvat, jima pomaga s svetom in delom. Ob Zdravi Mariji prideta v novo domovje, blizu kojega je tekel potočič, spominjaje ju domovine. Veter je pihljal in se igral s cveticami, kot bi jima naznanjal boljšo bodočnost.

Stara služabnica otvori vrata hiše in reče, da je bila gospodinja pokojnika in da je ostala tu, da hiša ne ostane sama.

III.

Našima znancema teko leta naglo naprej, posebno ker ju je dete zabavalo. Deček je bil tako nežen in priden, da sta ga vedno rajši imela.

Tako je zrastel Pavel za šolo. Moral je popustiti igranje z drugimi otroci in sedeti v šoli. A tudi tu je bil dober. Učil se je pridno in bil prvi v šoli.

»Mamica, jaz se hočem mnogo učiti, da bom veliko zaslužil, pa bomo živeli vsi skupaj srečno«, je večkrat govoril materi.

»Da, da«, odgovori dobra mamica. »Dobri Bog bo vse obrnil nam na dobro.« Po dovršeni ljudski šoli je šel v gimnazijo na veliko radost roditeljev.

(Dalje sledi.)